

Koronapandemia vahvistanut luonnontuotealan kasvuun liittyviä trendejä

Luonnosta saatavien kotimaisten raaka-aineiden hyödyntäminen on lisääntynyt niitä jalostavissa yrityksissä. Luonnontuotteiden jalostus kiinnostaa myös pääomasijoittajia. Jalostusasteen ja tuotantovolyymien kasvattamisen pullonkaulana on kuitenkin raaka-aineiden riittävä ja tasalaatuinen saatavuus. Ulkomaalaisten kerääjien merkitys luonnontuotealan yritystoiminnalle on huomattava, kesäkuussa voimaan tullut uusi laki parantaa monin tavoin kerääjien asemaa. Kesän aikana ilmenneet laajat koronaviruksen tartuntaryppäät thaimaalaisten marjanpoimijoiden keskuudessa aiheuttivat haasteita marja-alan yrityksille.

Luonnontuotealan kasvu sekä kotimaassa että kansainvälisesti pohjautuu kasvaviin trendeihin, kuten luonnonmukaisuus, ekologisuus, puhtaus, terveellisyys tavoittelu, pohjoismaisuus ja arktisuus. Koronapandemia on osaltaan vahvistanut näitä trendejä. Korona on lisännyt luonnontuotteista valmistettujen tuotteiden myyntiä verkossa ja yritykset ovat kehittäneet verkkomyyntikanaviaan nopeasti. Suomalaisen raaka-aineiden hyödyntäminen on lisääntynyt niitä jalostavissa yrityksissä, joskin suuret vuotuiset satovaihtelut vaikuttavat yritysten liikevaihtoon. Kasvuun on vaikuttanut marjojen ja sienten hyödyntämisen ohella kiinnostus myös muiden luonnontuotteiden, kuten koivun mahlan ja kuoren, kuusenkerkän, erikoissienten sekä villiyrtytien kaupalliseen hyödyntämiseen. Näitä hyödynnetään elintarvike- ja juomasektorin lisäksi myös kosmetiikassa sekä lääkinnällisissä korkeamman jalostusarvon tuotteissa.¹

Elintarvike- ja juomateollisuudessa olisi kiinnostusta hyödyntää kaupallisesti esimerkiksi kuusenkerkkää, mutta pullonkaulana on raaka-aineen riittävä ja tasalaatuinen saatavuus. Metsästä saatavien luonnontuotteiden osalta toimivan ja tehokkaan raaka-aineketjun puute on ollut merkittävä este raaka-aineiden hyödyntämiseen.² Alan yritykset ovat usein mikroyrityksiä, jolloin resurssit toiminnan kehittämiseksi ovat rajallisia. Yritysten verkostoituminen raaka-aineketjun kehittämiseksi olisi ensiarvoisen tärkeää, tällöin hyödynnettävissä voisi olla myös yritysryhmien kehittämiseen tarkoitetut rahoitusvälineet.

Kosmetiikkateollisuudessa luonnon raaka-aineiden hyödyntäminen on ollut voimakkaana trendinä jo pitkään.³ Luonnontuotteet kiinnostavat myös sijoittajia, koivun kuoresta bioaktiivisia ainesosia hygieniatuotteita valmistavalle teollisuudelle sekä muihin teollisiin sovelluksiin tuottava yritys on saanut hiljattain merkittävän pääomasijoituksen.

¹ Skenaariotarkastelu COVID 19-pandemian vaikutuksista metsäsektoriin, maa- elintarvike- ja kalatalouteen sekä luontoon perustuvaan matkailu- ja luonnontuotealaan. Luonnonvarakeskus 83/2020 https://ju-kuri.luke.fi/bitstream/handle/10024/546424/luke-luobio_83_2020.pdf?sequence=4&isAllowed=y

² Luonnontuoteala tänään, Monimuotoinen metsäni metsänomistajatapahtuma 14.4.2021, Marko Ämmälä

³ <https://foodwest.fi/kukkaniitylta-kosmetiikkahyllyn-case-lumene/>

Ulkomaisten marjanpoimijoiden määrä lähellä aiempien vuosien tasoa

Marja-alan yritykset ovat riippuvaisia ulkomaisesta kausityövoimasta. Ulkomaalaisten poimijoiden panos marjojen myyntimäärissä on merkittävä, kotimaisin voimin kerätyt määrät jäisivät huomattavasti vähäisemmiksi. Luonnonmarjoista noin 83 % oli ulkomaisten poimijoiden keräämiä vuonna 2020. Viime vuonna ulkomaalaisia poimijoita tuli Suomeen koronapandemian vuoksi edellisvuosia vähemmän⁹, mutta tämän vuoden kerääjämäärä on lähellä aiempien vuosien tasoa. Satokaudelle 2021 Thaimaan työvoimaosasto asetti Suomelle 3 000 luonnonmarjan kerääjän kiintiön, määrä on sama kuin edellisenä vuonna. Bangkokin edustusto käsitteli tänä vuonna lähes tämän määrän poimijoiden viisumihakemuksia. Ukrainalaispoimijoita saapui maahan 700-1 000, Venäjältä on saapunut maahan muutamia kymmeniä poimijoita.⁴

Kausityövoiman liikkuvuus pandemiatilanteessa on pyritty turvaamaan yhteisesti sovituilla toimintatavoilla lähtömaiden kanssa. Testaus, oikein mitoitettut karanteenit ja tartuntariskejä minimoiva liikkumislogistiikka ovat ensiarvoisen tärkeitä ja mahdollistavat kausityöntekijöiden maahantulon ja työskentelyn ilman ulkopuolisille aiheutuvaa tartuntavaaraa tai kohtuuttomia taloudellisia riskejä ulkomaista kausityövoimaa merkittävästi työllistävillä yrityksillä.¹

Koronavirustartunnat ovat levinneet elokuun aikana laajasti thaimaalaisten kerääjien keskuudessa: yli 200 poimijalla on todettu tartunta.⁵ Tartuntaketjut on saatu katkaistua elokuun loppuun mennessä eikä jatkotartuntoja ole ilmaantunut. Lapin aluehallintovirasto on selvittänyt kerääjien turvallisuuteen liittyviä vastuita. Marjanpoimijoiden laajat tartuntaketjut osoittavat, että yritysten on kiinnitettävä entistä enemmän huomiota keruun toimintamallien terveysturvallisuuteen. Työ- ja elinkeinoministeriö ja sosiaali- ja terveysministeriö ovat asettaneet monihallinnollisen työryhmän valmistelemaan ehdotuksia ulkomaalaisten kausityöntekijöiden majoitusoloihin liittyvistä viranomaistoimivalloista, valvonnasta ja laiminlyöntien seuraamuksista.

Marjanpoimijoiden asemaan parannuksia uuden lain myötä

Laki luonnontuotteita keräävien ulkomaalaisten oikeudellisesta asemasta⁶ tuli voimaan 14.6.2021. Lain tarkoituksena on parantaa luonnontuotteita keräävien ulkomaalaisten asemaa, pienentää hyväksikäytön riskiä ja yhdenmukaistaa alan kilpailuedellytyksiä. Lakia sovelletaan, kun yritysten ja kerääjien välillä ei ole kyse työsuhteesta. Työsuhteissa sovelletaan työlainsäädäntöä. Laki kieltää kohtuuttomien kulujen perimisen kerääjiltä. Kerääjiä ei saa veloittaa rekrytoinnista tai perehdyttämisestä. Tämä parantaa oleellisesti ulkomailta kutsuttavien kerääjien oikeusasemaa.⁷ Merkittävästä lain noudattamatta jättämisestä voidaan tuomita sakkorangaistukseen. Keskeinen rooli lain toimeenpanossa, neuvonnassa ja valvonnassa on Pohjois-Pohjanmaan TE-toimistolla ja aluehallintoviraston työsuojeluviranomaisella. Työsuojeluviranomainen valvoo jatkossa poimijoiden keruolosuhteita ja tekee tarkastuskäyntejä kerääjien tukikohtiin.⁸

⁴ Asiantuntija Tuomas Komulainen, Pohjois-Pohjanmaan työ- ja elinkeinotoimisto 2.8.2021

⁵ <https://sote.kainuu.fi/uutiset/tilannetieto-ulkomaisten-marjanpoimijoiden-koronaryypaisiin-liittyen>

⁶ <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2021/20210487>

⁷ <https://tem.fi/-/ulkomaalaisten-marjanpoimijoiden-asema-paranee>

⁸ <https://www.tyosuojelu.fi/tyoolot/luonnontuotteiden-keruu>

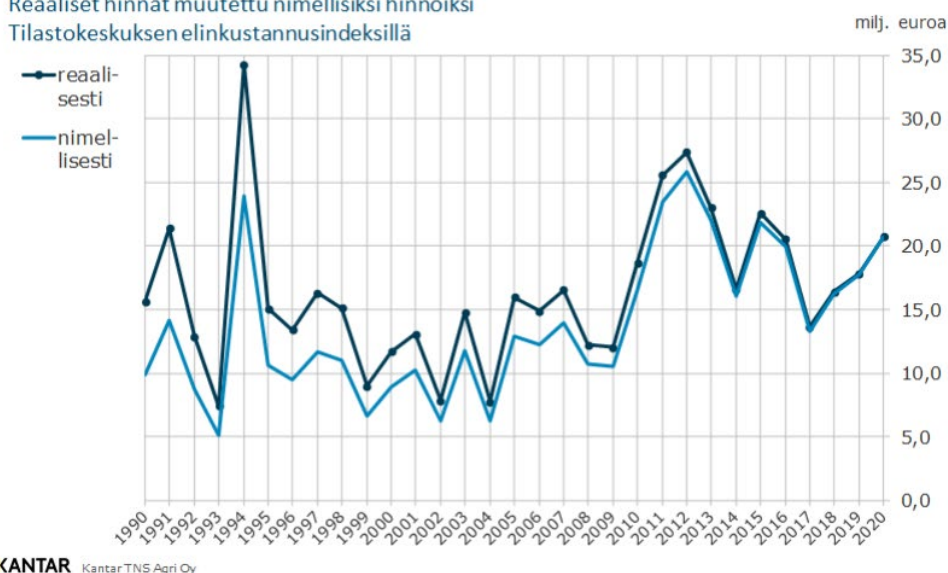
Luonnonmarjojen ja sienten kokonaistulo nousi koronavuonna 2020

Ruokaviraston Marsi 2020-raportin mukaan luonnonmarjojen ja sienten kokonaistulo nousi viime vuonna vuoteen 2019 verrattuna 17 % 20,7 miljoonaan euroon. Keruukaudella 2020 mustikkaa kerättiin keskimäärin 33 % luonnontuotteiden kokonaiskeruumäärästä ja puolukkaa 67 %. Luonnonmarjoista kertyi poimintatuloja yhteensä 19 miljoonaa euroa, edellisen vuoden vastaava luku oli hieman yli 17 miljoonaa euroa. Luonnonsienistä kertyi poimintatuloa merkittävästi enemmän kuin edellisenä vuonna, yhteensä noin 1,7 miljoonaa euroa, kun poimintatulon määrä edellisenä vuonna oli 0,5 miljoonaa euroa. Luonnonsienistä poimittiin eniten herkkutattia (osuus 1,2 milj €), joka on myös vientisienä tärkeä sieni. Ulkomaalaisten poimijoiden osuus myyntimäärien kasvussa on merkittävä, kotimaisin voimin kerätyt määrät jäisivät huomattavasti vähäisemmiksi. Suoramyyntin osalta sosiaalinen media on vallannut merkittävästi alaa.⁹ Ruokavirasto julkaisee keruukautta 2021 koskevat tiedot keväällä 2022.

Poimintatulon kehitys

Luonnonmarjojen ja -sienten poimintatulo

Reaaliset hinnat muutettu nimellisiksi hinnoiksi
Tilastokeskuksen elinkustannusindeksillä

Marsi - 2020 Luonnonmarjojen ja sienten kauppantulomäärät vuonna 2020, Ruokavirasto 3/2021

Luonnonmarjojen ja sienten satoseuranta

Mustikkasato jäi kesän helteiden ja kuivuuden takia keskinkertaiseksi, puolukkasadosta tuli hyvä. Helteet verottivat myös suomurainsatoa, joka jäi keskinkertaiseksi.¹⁰ Luonnonvarakeskuksen ja Suomen 4H-liiton yhteistyö marjahavaintojen teossa on jatkunut tänä vuonna. Marjahavaintotoiminnan tulevaisuus on turvattu toiminnan siirtyessä jatkossa Luonnonvarakeskuksen viranomaistoiminnaksi. Sienistä vastaavaa satoseuranta ei tehdä, mutta sienihavaintoja voi tehdä ja seurata erilaisten verkkosovellusten kautta, kuten esimerkiksi <https://sieniatlas.fi/> ja <https://www.emarjakartta.fi/>. Erityisesti herkkutatia osalta satokausi on tänä vuonna poikkeuksellisen runsas. Toimialan yritysten osalta herkkutatia satokausi 2021 yltää yhdeksi runsaimmista kausista. Muiden sienten osalta satokausi 2021 on keskimääräinen.

⁹ Marsi - 2020 Luonnonmarjojen ja sienten kauppantulomäärät vuonna 2020, Ruokavirasto 3/2021 <https://www.ruokavirasto.fi/globalassets/viljelijat/tuet-ja-rahoitus/marsi-2020-raportti.pdf>

Ostopisteverkosto toi viime vuonna osalle yrityksistä merkittävän lisän marjojen talteenottoon

Marjakaverikampanja kokoaa viime vuoden tavoin satokauden alkaessa marjojen ostopisteet kartalle osoitteeseen www.arktisetaromit.fi/sos.¹¹ Ostopisteverkosto helpottaa marjojen myyntiä. Viime vuonna kotimaisen keruun osuus myyntiin kerätystä marjasta yli kaksinkertaistui edellisvuodesta. Ostopisteverkosto toi keruukaudella 2020 osalle yrityksistä paikoin merkittävän lisän mustikan, puolukan ja lakan talteenotosta.¹² Suuri osa ostopisteistä on 4H-yhdistysten Satosankarit-marja-asemien ylläpitämiä. Osto- ja välitystoiminta työllistää nuoria.¹³ Satosankarit-ostopisteverkosto vastaanotti syksyn 2021 ensimmäisenä keräyspäivänä yhteensä 53 000 kiloa puolukkaa. Kerääjä.fi-verkkopalvelu auttaa toimijoita yhteyksien luomisessa, tiedon saamisessa sekä parantaa luonnon raaka-aineiden saatavuutta. Palveluun on rekisteröitynyt jo noin 400 kerääjää.¹⁴ Monet ammattikeittiöt haluavat ostaa luonnontuotteita suoraan kerääjiltä, mutta vaativat osoituksen lajintunnistukseen ja laatuun liittyvästä osaamisesta kerääjäkortin kautta. Ammattikeittiöiden liittyminen kerääjä.fi-palveluun vahvistaisi ostopisteverkostoa.

Polku luonnontuotekehittäjäksi

Luonnontuotealaan liittyvän koulutuksen kehittäminen on edellytys alan kasvulle. Arktiset Aromit ry toteuttaa parhaillaan yhteistyössä alan koulutusorganisaatioiden ja muiden alan liittyvien toimijoiden kanssa Polku luonnontuotekehittäjäksi -hanketta. Hankkeen avulla selvitetään luontoalan opetusta tarjoavien oppilaitosten kiinnostus ja mahdollisuudet olla mukana järjestämässä erikoisammattitutkintoon valmentavaa koulutusta.¹⁵ Hankkeen jatkumona Ruokavirasto on käynnistänyt koulutusorganisaatioille suunnatun haun opettajien ja kouluttajien täydennyskoulutuksesta, jonka perusteella erityisammattitutkintotasoinen luonnontuotekehittäjäkoulutus voitaisiin aloittaa Suomessa.

Lisätietoja:

Toimialapäällikkö **Sirkku Wacklin**, Pohjanmaan ELY-keskus, puh. 050 312 8665, sirkku.wacklin@ely-keskus.fi

Kehittämispäällikkö **Katri Lehtonen**, työ- ja elinkeinoministeriö, puh. 029 506 4926, katri.lehtonen@gov.fi

Eriyasisiantuntija **Petri Koskela**, maa- ja metsätalousministeriö, puh. 029 516 2382, petri.koskela@gov.fi

¹⁰ <https://www.luke.fi/uutinen/helteet-ovat-heikentaneet-mustikkasatoa-puolukan-polytys-on-onnistunut-hyvin/>

¹¹ <https://www.facebook.com/marjakaveri/>

¹² Pohjois-Pohjanmaan työ- ja elinkeinotoimisto 1.2.2021

¹³ <https://4h.fi/tekemista/maalla-ja-metsassa/satosankarit/>

¹⁴ <https://www.keraaja.fi/>

¹⁵ <https://www.arktisetaromit.fi/fi/hankkeet/polku+luonnontuotekehittajaksi+-hanke+2020+%E2%80%93+2021/>